

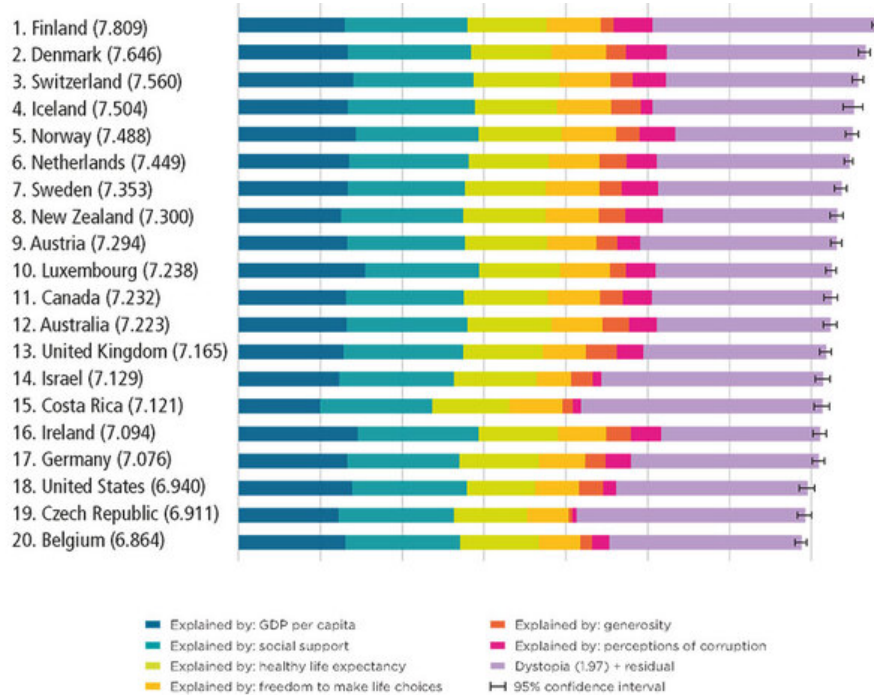
Kapitel 11: Velfærdsstaten

Velstand drejer sig om *materielle goder* – den indkomst og formue, en person eller en familie har. Den gennemsnitlige velstand i et land måler man som regel ved hjælp af BNP pr. indbygger. Velfærd drejer sig derimod om noget mere end blot velstand, nemlig om folk også har adgang til uddannelse, socialt sikkerhedsnet, sundhedsydelser, grundlæggende infrastruktur osv. Kort sagt, om folk har et *lykkeligt liv*.

Case: Danmark som lykkeland

Er vi danskere nogle brokkehoveder? Måske, men når FN (Forenede Nationer) kommer med sin årlige "*World Happiness*"-rapport, ligger Danmark altid med helt i toppen blandt verdens allermest lykkelige befolkninger. I 2017-2019 var Danmark dog rykket ned på andenpladsen efter Finland blandt de 153 analyserede lande. Når FN måler *lykke* i sine årlige undersøgelser, er 5 af de 7 *indikatorer* (det vil sige målepunkter) dannet ud fra interviews med "almindelige mennesker" i de mange lande, så her får man et godt indtryk af, hvordan befolkninger opfatter sig selv.

Man kan af figur 11.1 udlede årsagerne til, at danskerne er et af verdens lykkeligste folk. Vi lever et langt liv i rimelig velstand og uden de store skavanker; vi har venner til at hjælpe os, om nødvendigt; vi har frihed til selv at styre vores liv; vi betaler gerne til velgørende formål og ser ingen korruption (økonomiske bestikkelser) i samfundet; og endelig er vi generelt glade og muntre uden de store bekymringer.

Figur 11.1: Top-20 på "Happiness"-listen 2017-2019 Noter: 1) Til "Dystopia" i indekset har man lavet et gennemsnitsmål for folks lykke, latter og fornøjelighed på dagen før de er blevet spurgt, og derfra trukket et gennemsnitsmål for deres bekymringer, bedrøvelse og vrede - også på dagen før. 2) GDP pr. capita er engelsk for BNP pr. indbygger.

Kilde: World Happiness Report 2020, udgivet af FN.

Tjek-på-lektien

1. Forklar figur 11.1 i hovedtræk.

Kommentar til indholdet? Skriv til redaktionen

11.1: Hvorfor har vi en velfærdsstat?

I [afsnit 9.2](#) opstillede vi fire hovedopgaver for den offentlige sektor, hvoraf to blev behandlet i kapitlerne 9 og 10: Styring af samfundsøkonomien og beskatning af befolkningen, så staten kan finansiere sine mange opgaver. De to sidste opgaver ser vi nærmere på i dette kapitel om velfærdsstaten:

- Levering af *offentlig service* til befolkningen, herunder børnepasning, undervisning, sundhed, ældrepleje samt politi og domstole mv.
- Sørge for en *passende omfordeling* af indkomsterne i samfundet, så ulighederne ikke bliver for store. Man sikrer ved omfordelingen, dels at alle i samfundet har en vis minimums-indtægt, dels at borgere, der bliver udsat for såkaldte "sociale begivenheder", eksempelvis sygdom, skilsmisse eller død i familien, får støtte, så de kan komme videre i livet.

Tjek-på-lektien

Kommentar til indholdet? Skriv til redaktionen

11.2: Hvad er en velfærdsstat?

I den moderne verden kan man dele velfærdsstaterne op i tre typer:

- Den universelle velfærdsstat
- Den selektive velfærdsstat
- Den residuale velfærdsstat.

	Den universelle model	Den selektive model	Den residuale model
Idelogisk baggrund	Socialdemokratisme	Konservatisme	Liberalisme
Mål	Sikre en rimelig levestandard	Sikre en rimelig levestandard. Bevare statusforskelle	Sikre et eksistensminimum
Midler	Forebygge økonomisk nød. Forsorg	Kompensere for økonomisk tab. Forsikring	Afhjælpe økonomisk nød. Forsorg
Hvem kan modtage ydelser?	Alle borgere	Dem, der er på arbejdsmarkedet	De svageste
Hvor store ydelser?	Høje (ensartede)	Høje (varierende)	Lave
Gratis ydelser	Mange	Nogle	Få
Finansiering	Generelle skatter	Obligatoriske forsikringsordninger	Generelle skatter
Administration	Staten/kommuner	Forsikringskasser/ staten	Staten
Vigtigste velfærdssektor	Staten	Civilsamfundet og markedet	Markedet

	Den universelle model	Den selektive model	Den residuale model
Hvor har man modellen? Eks.	Danmark, Norge, Sverige	Centraleuropa	USA, Storbritannien, Irland

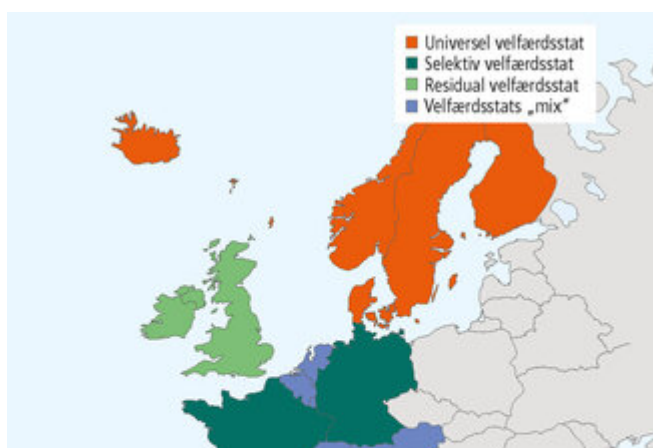
Figur 11.2: Sammenligning af de tre velfærdsmodeller

Figur 11.3: Statens, markedets og civilsamfundets roller i de tre velfærdsmodeller

”Universel” indebærer, at alle kan få ydelser, ”selektiv”, at kun en del kan få ydelser (selektiv betyder en udvalgt del), og ”residual”, at kun de svageste kan få ydelser (residual betyder restgruppe). I figur 11.2 har vi opstillet et skema, hvori de centrale forskelle mellem de tre typer velfærdsstater er anført.

I Danmark har vi indrettet os med den **universelle (socialdemokratiske) velfærdsmodel**, hvor *staten* er den vigtigste velfærdsaktør, jævnfør figur 11.3, hvor man kan se, hvilke roller henholdsvis staten, markedet og civilsamfundet har i hver af de tre velfærdsmodeller. I den universelle model har alle borgere de samme rettigheder, og ydelserne fra det offentlige er relativt høje og skattefinansierede. Mange af ydelserne er desuden gratis. Som vi så i kapitel 10, sker der en vis (men begrænset) omfordeling via skatterne. Den største omfordeling skyldes overførselsindkomster.

Figur 11.4: Velfærdsmodeller i Vesteuropa

Som du kan se på kortet i figur 11.4, anvender man den **selektive (konservative) velfærdsmodel** i store lande som Tyskland, Frankrig, Spanien og Italien. Her er det kun personer, der er (eller har været) på arbejdsmarkedet, der kan få støtte. Derfor spiller **civilsamfundet** en relativt stor rolle i velfærdssystemet. Civilsamfundet er det netværk af familie, venner, bekendte og frivillige foreninger, der omgiver det enkelte individ, og som i solidaritet støtter personer, der ikke er på arbejdsmarkedet. Velfærdssystemet finansieres af obligatoriske forsikringsordninger, der betales oven i skatten. Ydelserne har forskellig størrelse, idet højtlønnede på arbejdsmarkedet får højere ydelser end folk med lavere lønninger. På den måde bevares statusforskellene.

Den **residuale (liberalistiske) model** har fokus på at sikre, at de allersvageste lige har til "dagen og vejen". Her er *markedet* en vigtig velfærdssektor, idet folk med økonomiske midler sørger for at forsikre sig mod "sociale begivenheder" ved at købe forsikringer på markedet. Bag denne velfærdsmodel ligger den liberale opfattelse, at alle er født lige, og så gælder det for den enkelte om at få det bedste ud af livet. Hvis bare man uddanner sig og arbejder hårdt nok, skal man nok få succes. Og hvis man ikke får det, har man ofte selv været lidt ude om det. Staten skal hjælpe folk, der er i akut nød, men den skal ikke straffe folk med ekstra skatter, når de ved egen kraft har arbejdet sig frem til gode jobs og indtægter.

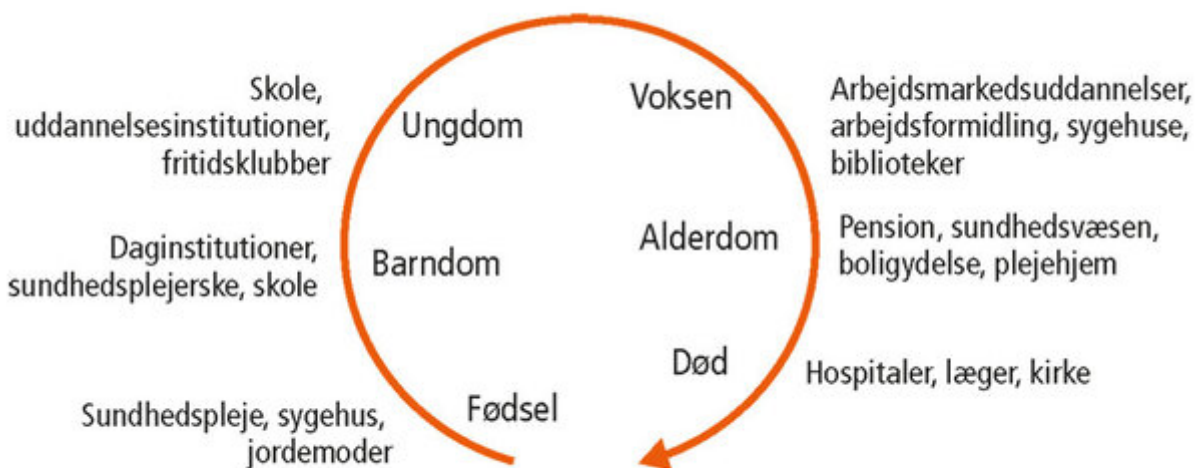
Som du kan se i figur 11.4, er det ikke alle lande, der kan placeres tydeligt i en af de tre velfærdsmodeller. Lande som Holland, Belgien, Schweiz og Østrig har en blanding af modellerne.

Tjek-på-lektionen

Kommentar til indholdet? Skriv til redaktionen

11.3: Velfærdsstatens serviceydelser

I løbet af en danskers liv træder velfærdsstaten ind med serviceydelser mange gange – den støtter *“fra vugge til grav”*, se figur 11.5. Langt de fleste af eksemplerne i figuren hører til de såkaldte *kernevelværdsområder*: børnepasning, uddannelse, sundhed og ældrepleje, som tilsammen udgør godt 72 procent af den offentlige sektors samlede udgifter i 2019, se tabel 9.1 (i kapitel 9). Rigtig mange af disse serviceydelser er gratis, se skemaet i figur 11.6.

Figur 11.5: Fra vugge til grav - eksempler på offentlig service i en danskers livsløb

Kilde: S. Bønløkke og J. Fisker: Velfærdsstaten, i: Temaer til tiden 2, Gyldendal, 1998.

Gratis ydelser	Delvis brugerbetaling	Fuld brugerbetaling
<ul style="list-style-type: none"> • Lægebehandling • Sygehusindlæggelse • Folkepension • Hjælpe midler til handicappede • Folkeskoleundervisning • Gymnasier • Bogudlån på biblioteker 	<ul style="list-style-type: none"> • Daginstitutionerpladser • Ungdomsklubber • Aftenskole • Tandlægebehandling • Idrætsaktiviteter • Aftenskole 	<ul style="list-style-type: none"> • Vandforbrug • Renovation

Figur 11.6: Eksempler på offentlige ydelser med ingen, delvis og fuld brugerbetaling

Der er i Danmark en løbende debat om de offentlige serviceydelser. Man diskuterer blandt andet, hvilke goder der egentlig skal være offentlige, om goderne bør være gratis eller skal koste noget, hvordan de skal finansieres osv. Børnepasning, uddannelse, ældrepleje mv. kan jo sagtens produceres på markedsvilkår i den private sektor.

Nogle goder – de såkaldte **kollektive goder** – vil det imidlertid være naturligt at lade det offentlige finansiere. Klassiske eksempler på kollektive goder er forsvar, fyrvæsen (fyrtårne) og gadebelysning.

Tjek-på-lektien

Kommentar til indholdet? Skriv til redaktionen